

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 0 2 5 1 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Četrtek, 27. avgust 2020 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

1. V 18. stoletju se je v Evropi pojavilo gibanje, v katerem se je uveljavil nov način razmišljanja in nov pogled na družbo.

V vsaki državi obstajajo tri oblasti: zakonodajna oblast, izvršna oblast nad stvarmi, ki so odvisne od pravic ljudstva, in izvršna oblast, povezana s civilnim pravom. Vse bi bilo izgubljeno, če bi imel isti človek v rokah vse tri vrste oblasti: moč sprejemanja zakonov, moč uveljavljanja javnih resolucij in moč razsojanja o zločinih.

(Vir: Davies, N., 2013: Zgodovina Evrope, str. 568. Modrijan. Ljubljana)

- 1.1. Kako se je imenovalo to gibanje?
- 1.2. Na katere veje bi se morala deliti oblast?

(2 točki)

2. Pripadniki novega filozofskega gibanja so imeli velik vpliv na reforme nekaterih vladarjev.

Povežite njihova imena z njihovimi idejami ali dejanji v pravilne pare tako, da v levi stolpec vpišete ustrezno črko osebe iz desnega stolpca.

_____ družbena pogodba	A Charles-Luis de Secondant Montesquieu
_____ urednik Enciklopedije	B Jean Jacques Rousseau
_____ kritik religije in absolutizma	C Voltaire
_____ delitev oblasti	D Denis Diderot

(2 točki)

3. Po sedemletni vojni so se v Severni Ameriki zaostriili odnosi med kolonisti in britanskimi oblastmi. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami, ki opisujejo čas ameriške revolucije.

- A Eden od avtorjev Deklaracije o neodvisnosti je bil tudi George Washington.
- B Nemiri zaradi novih davkov so vrhunec dosegli z bostonsko čajanko.
- C Deklaracija o neodvisnosti je bila sprejeta na 3. celinskem kongresu v Philadelphiji.
- D Z londonsko mirovno pogodbo je Velika Britanija priznala ameriško neodvisnost.
- E Po sprejetju ustave leta 1777 so se Združene države Amerike preoblikovale v zvezno državo.
- F Državljanom so zagotovili temeljne človekove in državljanske pravice z Bill of Rights.

(3 točke)

4. Leta 1776 je bila sprejeta Deklaracija o neodvisnosti, ki pravi:

Sodimo, da se le-te resnice same po sebi razumejo, da so vsi ljudje ustvarjeni enako, da jim je njihov Stvarnik podaril nekatere neodpravljive pravice, med temi zlasti pravico do življenja, svobode in iskanja sreče. Da so med ljudmi ustanovljene vladavine le z namenom, da bi zagotavljale te pravice. Da črpajo vladavine pravično oblast le iz soglasja tistih, katerim vladajo.

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 14. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Glede na zgornje besedilo naštejite tri naravne pravice oz. razsvetljenske ideje.

- 4.2. Katera dva cilja so želeli uresničiti s sprejetjem Deklaracije o neodvisnosti?

- 4.3. Kako se je imenovala podobna deklaracija, sprejeta v Franciji leta 1789?

(3 točke)

5. Ob prihodu Ludvika XVI. na prestol je bila francoska absolutna monarhija v globoki krizi.

Že 1787 so poskušali reformirati državne finance in davčni sistem, toda privilegirani stanovi so zahtevali ustavne spremembe proti vladnim poskusom, da bi odpravili njihovo izvetost iz obdavčevanja. S sklicem državnih stanov so te poskuse opustili in znova poklicali švicarskega bankirja Jacquesa Neckerja, ki je leta 1781 urejal finance z najemanjem posojil.

(Vir: Velika družinska enciklopedija zgodovine, str. 182. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2006)

- 5.1. Glede na zgornje besedilo navedite glavni razlog za sklic stanov.

- 5.2. Pojasnite, zakaj sta privilegirana stanova nasprotovala reformi državnih financ.

(2 točki)

6. Francoska revolucija se je začela 14. julija 1789.

Slika 1

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2018: Zgodovina 3, str. 18. DZS. Ljubljana)

6.1. S katerim dogodkom, ki ga prikazuje slika 1, se je začela revolucija?

6.2. Pojasnite, zakaj so napadli trdnjavo na sliki 1.

(2 točki)

7. Septembra 1791 je narodna skupščina sprejela ustavo, kar pa ni omililo zaostrenih političnih in družbenih nasprotij.

7.1. Obkrožite črko pred obliko vladavine, ki jo je po tej ustavi dobila Francija.

- A absolutna monarhija
- B republika
- C ustavna monarhija

7.2. Katera veja oblasti je bila po tej ustavi v rokah kralja?

(2 točki)

11. Po zmagi nad Napoleonom so se septembra 1814 na Dunaju sešli vladarji in vodilni politiki na prvem kongresu moderne dobe, da bi se sporazumeli o novi politični ureditvi Evrope.

Duh poravnave je bil torej več kot konservativen: dejansko je pomaknil uro nazaj. Zasnovan je bil, da prepreči spremembe v svetu, v katerem je le za las manjkalo, pa bi bile sile sprememb pometele z vsemi. /.../ Reakcionarni duh iz leta 1815 je v svoji skrajni obliki, kakršno je utelešal Metternich, nasprotoval vsakršni obliki spremembe, ki ne bi bila odobrena.

(Vir: Davies, N., 2013: Zgodovina Evrope 2, str. 726. Modrijan. Ljubljana)

- 11.1. Katera politična tvorba je nadomestila nekdanje Sveto rimsko cesarstvo?

- 11.2. Opišite dve značilnosti ureditve, ki je prevladala po kongresu v večjem delu Evrope.

(2 točki)

12. Julijska revolucija v Franciji leta 1830 je močno vplivala na nacionalna gibanja po Evropi.

Najprej so se dvignili prebivalci Bruslja, ki so protestirali zoper oblast severa dežele, nekdanje svobodne Nizozemske, ki si je po priključitvi le-te province popolnoma gospodarsko in politično podrejala. /.../ in sever je pristal na neodvisnost južnih provinc, nekaterih flamskih in drugih valonskih, ki so ustanovile novo belgijsko državo.

(Vir: Prunk, J., 2015: Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2013, str. 176. Cankarjeva založba. Ljubljana.)

- 12.1. Kakšne so bile posledice julijske revolucije v Franciji?

- 12.2. Pojasnite vpliv julijske revolucije v Franciji na dogajanje v Belgiji.

- 12.3. Kakšno obliko vladavine je imela Belgija po letu 1831?

(3 točke)

13. V dobi restavracije so se razvile in uveljavile tri idejne predstave o družbi: liberalizem, konservativizem in socializem.

Zagovorniki liberalizma so poudarjali predvsem vladavino prava, svobodo posameznika, ustavne procedure, versko strpnost in univerzalne človekove pravice. Nasprotovali so prerogativam krone, cerkve ali aristokracije, kjerkoli so ti še preživeli.

(Vir: Davies, N., 2013: Zgodovina Evrope 2, str. 753. Modrijan. Ljubljana)

Konservativizma ni mogoče enostavno predstaviti kot nasprotje demokracije ali vsake spremembe /.../. Kar ga zaznamuje, je njegova zahteva, da se ne ogrozi organske rasti in etabliranih institucij države in družbe – monarhije, Cerkve, socialne hierarhije, lastnine in družine. Od tod njegovo ime iz latinskega conservare – ohraniti.

(Vir: Prunk, J., 2015: Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2013, str. 149. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano ideologijo.

A LIBERALIZEM

B KONSERVATIVIZEM

- 13.1. V katerem družbenem sloju je prevladovala ta ideologija?

- 13.2. Kako je opredeljevala vlogo Cerkve v družbi in državi?

- 13.3. Katero obliko vladavine je zagovarjala?

- 13.4. Pojasnite, kako je opredeljevala vlogo posameznika v družbi.

(4 točke)

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

14. V prvi polovici 19. stoletja so se nacionalna gibanja razvila zlasti pri narodih, ki so živeli v več državah ali v okviru druge države.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Po zgledu Belgije so tudi Poljaki leta 1831 odstavili ruskega carja in imenovali začasno vlado.
- B Gibanje Mlada Irska je bilo uspešno v boju proti britanski nadvladi leta 1848.
- C Drugi srbski upor leta 1815 je Srbom prinesel notranjo samoupravo.
- D Vodja drugega srbskega upora je bil Karađorđe (Črni Jurij).
- E Grčija je v boju za neodvisnost ostala brez podpore filohelenskih krogov.
- F Grčija je postala samostojna z odrinskim mirom (1829) in londonsko konferenco 1830.

(3 točke)

15. Leta 1848 je Evropo zajel val revolucij. Marca je izbruhnila tudi revolucija na Dunaju.

Slika 2

(Vir: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/Fluchtkarikatur.jpg>. Pridobljeno: 10. 2. 2019.)

- 15.1. Kateri prvi minister, prikazan na sliki 2, je moral na začetku revolucije zbežati z Dunaja?

- 15.2. Kaj je leto 1848 prineslo kmetom?

(2 točki)

M 2 0 2 5 1 1 1 1 1

16. V drugi polovici 19. stoletja sta nastali dve državi, ki sta spremenili politično in gospodarsko podobo Evrope. Izberite eno izmed držav in s pomočjo slike 7 ali 8 v barvni prilogi odgovorite na vprašanja.

V Benetkah in Rimu so razglasili neodvisni republiki. Sicilija in Neapelj sta se obrnila proti svojemu burbonskemu monarhu Ferdinandu II., Karel Albert pa je napovedal »sveto vojno« Avstriji /.../. Vse vstaje so se zlomile pod protinapadi generala Radetzkega /.../. Razmere so se izboljšale desetletje kasneje. Cavourjeva Sardinija se je dejansko ogrela za italijansko stvar, ki naj bi bila najboljša možnost za izgon Avstrijcev.

(Vir: Davies, N., 2013: Zgodovina Evrope 2, str. 772. Modrijan. Ljubljana)

V letih 1848–1849 se je tako kot Francija in Italija vnela tudi Nemčija; /.../ Nacionalni *Vorparlament*, ki se je sestel v cerkvi sv. Pavla v Frankfurtu, je sestavil ustavo za poznejši nemški rajh. Toda nobenega od sklepov mu ni uspelo uveljaviti. /.../ Ni se mogel odločiti, ali naj bo Nemčija omejena na nemško etnično ozemlje ali naj vključuje tudi avstrijsko cesarstvo, ki je bilo pretežno nenemško.

(Vir: Davies, N., 2013: Zgodovina Evrope 2, str. 773. Modrijan. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano državo.

A ITALIJA

B NEMČIJA

V obliki krajšega razmišljanja opišite nastanek države, pri čemer upoštevajte te elemente: navedite letnico nastanka države; opišite poskuse zedinjenja v revoluciji leta 1848; katera država in politik sta prevzela pobudo in uresničevanje združevanja; pojasnite, zakaj je ravno ta država vodila združevanje; s katero državo (nasprotnico združevanja) se je zapletla v vojno.

(5 točk)

17. Leta 1867 se je Avstrijsko cesarstvo preoblikovalo v dualistično monarhijo.

17.1. Kako se je država imenovala po preoblikovanju?

17.2. Kateri zunanjepolitični vzrok je prisilil cesarja v dualistično preobrazbo?

(2 točki)

18. Nemški državnik Otto von Bismarck je pred berlinskim kongresom v govoru nemškemu parlamentu 1878 o bližnjevzhodni krizi dejal:

Vprašanje Dardanel je silno pomembno, če gre za odločitev, ali naj bi Rusija smela Dardanele svojevoljno zapirati ali odpirati. /.../ za čas vojne, torej za najpomembnejši čas, pa bo vedno odločilno, ali je lastnik dardanelskega ključa zaveznik tistih severno od preliva ali pa onih na drugi strani, torej zaveznik Rusije ali nasprotnikov Rusije.

(Vir: Kronika človeštva, str. 778. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

18.1. Zakaj je Bismarck sklical berlinski kongres?

18.2. Navedite države, ki so postale neodvisne po berlinskem kongresu.

18.3. Pojasnite, zakaj so se odnosi med Rusijo in Nemčijo po berlinskem kongresu zaostriili.

(3 točke)

19. Bogastvo Afrike je evropske države ob koncu 19. stoletja spodbudilo k tekmi za prisvojitvev afriškega ozemlja.

Imperialistično politiko so pojmovali kot prizadevanje za zagotovitev surovin in odprtje trga za izdelke. Industrializirane velesile so enostransko izkoriščale zaostala ozemlja.

(Vir: Kronika človeštva, str. 770. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

- 19.1. Kako imenujemo težnjo po politični in gospodarski nadvladi nad tujim ozemljem?

- 19.2. Pojasnite tri razloge za kolonialna osvajanja.

(2 točki)

20. Do začetka 20. stoletja so si evropske države skoraj v celoti razdelile Afriko. Pri reševanju si pomagajte s sliko 10 v barvni prilogi.

Povežite države in njihove kolonije tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko evropske države, ki si je prilastila to ozemlje, iz desnega stolpca.

_____ Libija

_____ Kamerun

_____ Alžirija

_____ Maroko

_____ Eritreja

_____ Namibija

F Francija

N Nemčija

I Italija

(3 točke)

23. Po balkanskih vojnah se razmere na Balkanu niso umirile.

Pojasnite, zakaj so se odnosi med Avstro-Ogrsko in Srbijo po balkanskih vojnah še bolj zaostri.

(1 točka)

24. Konec 19. stoletja in v letih pred prvo svetovno vojno je bil antisemitizem navzoč skoraj v vseh evropskih državah.

Duša judovskega gibanja je bil vse do svoje smrti 1904 pravnik in časnikar Theodor Herzl, po rodu iz Budimpešte. /.../ Vodil je sionistične kongrese, ki so bili nekakšni parlamenti Judov. S pogajanjem z osmanskim sultanom v Carigradu in z evropskimi velesilami je nameraval doseči mednarodno zavarovano priznanje za ustanovitev judovske države na palestinskem ozemlju.

(Vir: Kronika človeštva, str. 812. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

24.1. Pojasnite pojem sionizem.

24.2. Kako se je izražal antisemitizem v Rusiji?

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1804, 1814, 1821, 1834, 1870, 1871.

- _____ kongres Svete alianse v Ljubljani
- _____ Napoleon postane cesar Francozov
- _____ začetek delovanja dunajskega kongresa
- _____ ustanovitev nemške carinske zveze
- _____ pariška komuna
- _____ razglasitev tretje republike v Franciji

(3 točke)

Slika 9: Balkan po berlinskem kongresu

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 52. Modrijan. Ljubljana, 2013)

Slika 10: Posest v Afriki pred letom 1914

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2018: Zgodovina 3, str. 95. DZS. Ljubljana)